

УДК 336.13:351.863

Рудик Н.В.

аспірант кафедри фінансів

Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ

Стаття присвячена теоретичному та практичному вивченню проблеми оцінки фінансової безпеки як складової системи макрофінансових індикаторів. Проведено порівняльний аналіз методик оцінки економічної безпеки країни в аспекті фінансового стану. Запропоновано напрямки вдосконалення існуючої практики.

Ключові слова: економічна безпека, фінансова безпека, бюджетна безпека, інтегральні індикатори, макрофінансові індикатори.

Рудик Н.В. ФИНАНСОВАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫМИ ФИНАНСАМИ

Статья посвящена теоретическому и практическому изучению проблемы оценки финансовой безопасности как составляющей части системы макрофинансовых индикаторов. Проведен сравнительный анализ методик оценки экономической безопасности страны в аспекте её финансового состояния. Предложены направления усовершенствования существующей практики.

Ключевые слова: экономическая безопасность, финансовая безопасность, бюджетная безопасность, интегральные индикаторы, макрофинансовые индикаторы.

Rudyk N.V. FINANCIAL SECURITY IN THE PUBLIC FINANCE MANAGEMENT SYSTEM

The article is devoted to theoretical and practical analysis of financial security issue as a part of macrofinancial indicators system. The methodics of financial security estimation are compared and contrasted. Ensuing practice development directions are proposed.

Keywords: economic security, financial security, fiscal security, integral indicators, macrofinancial indicators.

Постановка проблеми. Глобалізація завжди сприяла прискореному розвитку всіх суспільних процесів у країні, але разом з тим стає причиною посилення нерівності між державами, диспропорцій їх соціально-економічного розвитку, втрати ними частини свого суверенітету, культурної та політичної ідентичності. Активізуються процеси сепаратизму, політичного екстремізму та таких небезпечних глобальних проблем, як неконтрольована міграція (з бідних та слаборозвинутих країн, з регіонів громадських та міжнародних конфліктів). Синергетичного ефекту набувають різні типи конфліктів та кризи, що автоматично підживлюють один одного. Сьогодні актуальності набуває поняття забезпечення та реалізації концепцій національної, економічної та фінансової безпеки як умов майбутнього економічного зростання та розвитку країни в цілому. Усвідомлення неминучості змін дає можливість вчасно та адекватно реагувати на них, а наочність зазначеного процесу набирає прояву у системі макрофінансових індикаторів безпеки, яка стає невід'ємною умовою моніторингу фінансової безпеки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на значні здобутки у дослідженні проблем забезпечення фінансової безпеки країни, дане питання й досі остаточно не вирішено. В Україні теоретичний напрямок дослідження питання економічної безпеки та фінансової безпеки як її складової розпочався досить давно. Так, основоположниками вітчизняного доробку сутності економічної та фінансової безпеки є Барановський О.І. [1], Єрмошенко М.М. [6], Мунтіян В.І. [1]. Практична складова виміру та оцінки проблеми здійснювалась Губським Б.В. [5], Пирожковим С.І. [12]. Однак й досі питання практичного та системного застосування не досягли наочних результатів. Як доказ, можна відзначити поточну фінансово-економічну нестабільність. Згідно зі статтею 17 Конституції України забезпечення економічної безпеки вважається найважливішою функцією держави, справою всього українського народу [7]. В умовах глобалізаційних процесів найбільшим ризикам піддається фінансова сфера, а події 1997-1998, 2008 та 2013-2014 року це переконливо довели. Загалом упродовж останніх десятиліть спостерігається

значна нестабільність розвитку фінансового сектору, що спричиняє хиткість фінансових систем багатьох країн світу. Така ситуація пояснюється не тільки зовнішніми чинниками, але й внутрішніми проблемами, а саме вибору моделі досягнення фінансової безпеки без оцінки наслідків запроваджених економічних чи фінансових перетворень.

Підтвердженням також стає вплив на економічну безпеку циклічних явищ. Загалом виокремлюють різні цикли, і в залежності від підходу чи загальної концепції теорії, що їх досліджує, часові проміжки також різняться. Теорія виокремлює великі (40-50 років) – цикл Кондратьєва, середні (7-11 років) – цикл Жюгляра та малі (3-4 роки) цикли або цикл Китчина [18]. Перші пов'язані із зміною та оновленням технологічного укладу, другі – з оновленням виробничих фондів, а треті – зі змінами у фінансовій сфері. Лауреат Нобелівської премії Дж. Б'юкенен зазначав, що для урядів усіх країн існує проблема дефіциту ресурсів, насамперед фінансових [4, с. 560]. Сьогодні фінансовий сектор фактично виокремлений в самостійну складову економічної системи, його структура ускладнюється, а вплив на реальний сектор економіки посилюється.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати дослідження, яке полягає в формуванні показників фінансової безпеки, що будуть включені в систему макрофінансових індикаторів спрямовану на всебічну оцінку поточного стану фінансової системи країни, загроз та потенціалів розвитку. Метою дослідження стає порівняльна характеристика та перевірка адекватності впроваджених методик, розрахунку рівня фінансової безпеки України та пропозиції щодо їх коригування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Науківцями досить широко трактується поняття «фінансової безпеки». Вона являє собою надзвичайно складну та багаторівневу систему. Так, відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України № 1277 від 29 жовтня 2013 року до складу фінансової безпеки входить: банківська безпека, безпека небанківського фінансового сектору, боргова безпека, бюджетна безпека, валютна безпека, грошово-кредитна безпека [10].

Фінансова безпека – це стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни [10]. На думку М. Єрмошенка, «під фінансовою безпекою слід розуміти такий стан фінансово-кредитної сфери держави, який характеризується збалансованістю і якістю системної сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних чинників (загроз), здатністю цієї сфери забезпечувати захист національних фінансових інтересів, достатні обсяги фінансових ресурсів для всіх суб'єктів господарювання, населення і в цілому – ефективне функціонування національної економічної системи і соціальний розвиток» [6, с. 33-34]. О. Барановський запропонував широкий підхід до розуміння сутності поняття «фінансова безпека – це:

важлива складова частина економічної безпеки держави, що базується на незалежності, ефективності і конкурентоспроможності фінансово-кредитної сфери України, яка відображається через систему критеріїв і показників її стану, що характеризують збалансованість фінансів, достатню ліквідність активів і наявність необхідних грошових і золото-валютних резервів [2, с. 28];

ступінь захищеності фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин;

рівень забезпеченості громадянина, домашнього господарства, верств населення, підприємства, організації, установи, регіону, галузі, сектора економіки, ринку, держави, суспільства, міждержавних утворень, світового співтовариства фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їх потреб і виконання існуючих зобов'язань;

стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової, розрахункової, інвестиційної, митно-тарифної та фондової систем, а також системи ціноутворення, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю відвернути зовнішню фінансову експансію, забезпечити фінансову стійкість (стабільність), ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання;

якість фінансових інструментів і послуг, що запобігає негативному впливу можливих прорахунків і прямих зловживань на фінансовий стан наявних і потенційних клієнтів, а також гарантує (у разі потреби) повернення вкладених коштів» [1, с. 14].

М. Єрмошенко критично розглядав підхід О. Барановського у трактуванні поняття та включення до його сутності стан митно-тарифної системи, але на нашу думку, сьогодні дане питання стає чи не самим актуальним, особливо у сфері забезпечення України паливно-енергетичними ресурсами. В. Мунтіян під фінансовою безпекою розуміє «такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової системи, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання» [9, с. 126]. Таке формулювання поняття повністю збігається з думкою В.Т. Шлемка і І.Ф. Бінька [17, с. 12].

Фінансова безпека – це такий стан фінансової, грошово-кредитної, бюджетної, валютної, банківської і податкової системи, який може забезпечити

ефективне функціонування держави, підтримуючи її економічну стійкість в глобальному середовищі [8, с. 16]. Стабільність фінансової системи визначається багатьма чинниками, основними з яких є: рівень інфляції, обсяги внутрішніх і зовнішніх боргів держави, стан виконання державного бюджету, рівень монетизації економіки, вартість банківських кредитів, достатній обсяг міжнародних резервів НБУ [8, с. 16]. Фінансова безпека держави – це захищеність інтересів держави у фінансовій сфері, або такий стан бюджетної, податкової та грошово-кредитної систем, що гарантує спроможність держави ефективно формувати, зберігати від надмірного знецінення та раціонально використовувати фінансові ресурси країни для забезпечення її соціально-економічного розвитку і обслуговування фінансових зобов'язань [16, с. 12].

Досить розповсюдженою точкою зору є те, що основним критерієм фінансової безпеки може виступати досягнення стійкого, динамічного і ефективного розвитку економіки з першочерговим вирішенням завдань підвищення якості життя. На нашу думку, в умовах глибокої кризи, що спостерігається сьогодні, таким критерієм, для початку, нехай стане мінімізація сукупних збитків, завданих суспільству, економіці та людині. За цих умов критерії фінансової безпеки, тобто оцінка стану фінансової системи з точки зору найважливіших процесів, що відображають суть фінансової безпеки, включають в себе:

1. Виконання державними органами покладених функцій відповідно до законодавства (видатки бюджету).

2. Стимулювання / стримування економічного росту в рамках антициклічної політики (фінансова безпека та стабільність).

3. Формування резервного фонду для покриття збитків від вірогідних надзвичайних ситуацій як природного, так і економічного походження.

4. Формування фонду стратегічного розвитку.

В той же час критерії фінансової безпеки диктують вибір певних показників (макрофінансових індикаторів) фінансової безпеки держави, що будуть характеризувати еволюцію відтворення ринку, рівень його кількісних і якісних параметрів у системі світової статистики. Для фінансової безпеки вагомим значення набувають не самі показники, а їх порогові значення та структура, тобто граничні величини, недотримання значень яких перешкоджає адекватному процесу відтворення, приводячи до формування негативних тенденцій в фінансовій безпеці країни, що надалі спричинить ланцюгову реакцію у безпеці країни загалом. Макрофінансові індикатори, за якими визначені порогові значення, виступають системою показників фінансової безпеки країни. Досвід доводить, що стан захищеності національних економічних інтересів динамічно змінюється у часі, тому досить часто науковці розглядають економічну безпеку у статичному зрізі та у динамічному розвитку [16, с. 12].

Практична імплементація моніторингу економічної безпеки України бере свій початок у 2007 році, коли наказом Міністерства економіки України було затверджено методичку розрахунку рівня економічної безпеки України. Методика базується на комплексному аналізі індикаторів економічної безпеки з виявленням потенційно можливих загроз економічній безпеці в Україні і застосовується Міністерством економіки України для інтегральної оцінки рівня економічної безпеки України в цілому по економіці та за окремими сферами діяльності [11].

Інтегральна оцінка визначалася в 5 етапів: формування множини індикаторів; визначення характе-

ристичних (оптимальних, порогових та граничних) значень індикаторів; нормалізація індикаторів; визначення вагових коефіцієнтів; розрахунок інтегрального індексу.

За результатами першого етапу було відібрано 117 показників, об'єднаних у 10 груп (див. таблицю 1). Після визначення оптимальних та порогових значень для кожного з показників було проведено їх нормалізацію, чим забезпечувалась можливість порівняння і зіставлення різновимірних показників між собою. Для нормалізації було обрано лінійний та інтервальний методи з подальшим розрахунком середнього значення нормованого показника, що виправдовує обрану мету.

Метод визначення вагових коефіцієнтів у методиці 2007 року побудований на основі методу головних компонент, що широко використовується в економічній статистиці для аналізу масивів показників, яким властива мультиколінеарність. За допомогою перетворень кореляційних матриць метод дає можливість скоротити кількість змінних при побудові інтегральної моделі аналізу та мінімізувати «дублювання» впливу аргументів на результативну функцію. Методика розрахунку економічної безпеки передбачала покладання функцій з даного напрямку аналізу на Міністерство економіки України з можливістю делегування частини функцій міністерствам та відомствам відповідно до їх компетенцій. На момент затвердження методики закладалося періодичне її оновлення в частині складових індикаторів та вагових коефіцієнтів не рідше, ніж раз на два роки. Проте підтвержень дотримання даного рішення не знайдено.

Наступним етапом розвитку методологічної складової аналізу фінансової безпеки країни стали оновлені методологічні рекомендації, затверджені Міністерством економічного розвитку та торгівлі України у 2013 році.

Нові методичні рекомендації дещо змінили перелік складових інтегрального індикатора економічної безпеки, у загальному підсумку збільшивши кількість показників до 128, хоча в розрізі категорій були і скорочення. При цьому загальна структура

складових залишилася без суттєвих змін – групи показників інвестиційної безпеки та науково-технологічної були об'єднані в інвестиційно-інноваційну безпеку, а підгрупи безпеки страхового і фондового ринку – в підгрупу безпеки небанківських фінансових ринків (див. таблицю 1).

Найбільш суттєвим нововведенням методики стало застосування альтернативного економічного методу. Замість головних компонент використаний регресійний аналіз, де цільова матриця сформована на основі результатів кумулювання експертних оцінок. З одного боку, це надало можливість спростити початковий процес побудови інтегральної моделі та процес подальшої її актуалізації, з іншого – забезпечило більш якісне економічне обґрунтування ранжування індикаторів. Серед слабких сторін нової методики – наявність суб'єктивного фактору та не уникнення впливу корелюючих складових на інтегральний індикатор, проте в методиці 2007 року також згадується використання експертного оцінювання вагових коефіцієнтів як допоміжного. Ще одним нововведенням методики є застосування експоненціальної функції для нормування індикаторів. Її відмінність від лінійної полягає у геометричному збільшенні (зменшенні) нормованого показника в разі зростання відхилення від оптимального або граничного значення (див. таблицю 2).

З метою практичної оцінки впливу змін та нововведень на функціональність інтегрального індикатора обрано групу показників, для якої проведено розрахунки за обома методиками. В рамках вивчення напрямку «макрофінансові індикатори в системі управління державними фінансами» для порівняльного аналізу було обрано підгрупу показників бюджетної безпеки групи показників фінансова безпека.

В методиці 2007 року група включає 6 індикаторів: рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет (без урахування доходів Пенсійного фонду), відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП, покриття дефіциту зведеного бюджету за

Таблиця 1

Складові економічної безпеки України за методиками 2007 та 2013 років

Групи показників	Методика 2007		Методика 2013	
	Кількість показників	Сумарне вагове значення, %	Кількість показників	Сумарне вагове значення, %
Макроекономічна безпека	10	10,05	12	12,24
Фінансова безпека:	35	11,27	32	12,94
<i>Бюджетна безпека</i>	6	20,23	4	20,23
<i>Безпека грошового ринку та інфляційних процесів</i>	6	19,53	6	17,53
<i>Валютна безпека</i>	3	15,58	6	16,86
<i>Боргова безпека</i>	9	12,56	5	17,46
<i>Безпека страхового ринку</i>	6	6,28	4	10,68
<i>Безпека фондового ринку</i>	3	9,53		
<i>Банківська безпека</i>	2	16,29	7	17,23
Зовнішньоекономічна безпека	7	9,01	11	10,95
Інвестиційна безпека	5	9,39	14	10,89
Науково-технологічна безпека	9	11,83		
Енергетична безпека	9	13,24	10	11,48
Соціальна безпека	14	8,08	15	10,13
Демографічна безпека	7	8,36	7	9,13
Продовольча безпека	13	11,08	11	10,07
Виробнича безпека	8	7,69	16	12,18

Примітка. Складено автором на основі даних методик [10; 11].

Таблиця 2
Ключові відмінності методик оцінки економічної безпеки України

Критерій порівняння	Методика 2007 року	Методика 2013 року
Кількість показників	117	128
Метод нормування	Нелінійний (залежність близька до квадратичної), інтервальний	Експоненціальний, лінійний, інтервальний
Метод визначення вагових коефіцієнтів	Експертне ранжування, метод головних компонент	Експертне оцінювання

Примітка. Складено автором на основі даних методик [10; 11].

рахунок зовнішніх запозичень, відношення дефіциту/профіциту торговельного балансу до загального обсягу зовнішньої торгівлі, обсяг трансфертів з державного бюджету до ВВП, амплітуда коливань бюджетних видатків на одну особу між регіонами України. В методикі 2013 року включено 4 індикатори. З методики 2007 року залишено 2 індикатори: відношення дефіциту, профіциту державного бюджету до ВВП та рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет; а також обрано 2 нових індикатори: дефіцит/профіцит бюджету та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління до ВВП та відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету (див. таблицю 3).

Обидва нових індикатори розраховуються за методикою МВФ і є загальноприйнятими ключовими індикаторами діяльності для країн, що претендують на отримання кредиту від даної міжнародної фінансової організації. Перевагою цих показників є доступна база для проведення порівняльного аналізу економік країн-учасників. З іншого боку – так як показники для України є відносно новими, серед публічної статистики вони не зустрічаються, тому вихідні дані були сформовані на основі заяв офіційних представників відповідних відомств.

Результати розрахунку нормованих індикаторів групи бюджетної безпеки за методикою 2007 року наведені на рис. 1. Відповідно до розрахунків, амплітуда бюджетних видатків на одну особу знаходиться

на стабільно небезпечному рівні. При оптимальному значенні 30%, середнє значення за період з 2007 по 2013 складало 109,8%, тобто витрати різнилися у два рази [3].

Рис. 1. Результати розрахунку нормованих індикаторів групи бюджетної безпеки за методикою 2007 року

Примітка. Розраховано автором на основі даних НБУ та Міністерства фінансів України [3; 14; 15].

Негативний вплив на інтегральний показник виявило відношення приросту зовнішнього боргу до ВВП. На нашу думку, цей показник мав би бути скорегований, так як 2008-2009 роки – це період активного залучення кредитів МВФ за програмою «stand-by», призначенням яких було стабілізація банківської системи, що має опосередковане відношення до визначення бюджетної безпеки. Небезпечний рівень, проте з позитивною динамікою виявив обсяг бюджетних трансфертів. У 2007-2011 році значення знаходилося в межах «нижній поріг» – «нижня норма» – 5-8% номінального ВВП, і лише у 2012 році індикатор перевищив нижню норму, показавши результат у 8,8% (згідно з методикою, даний індикатор віднесено до стимулюючих, тобто між його значенням і рівнем безпеки пряма залежність). Решта індикаторів підгрупи бюджетної безпеки знаходиться на прийнятному рівні.

Складові бюджетної безпеки відповідно до методик

Таблиця 3

Методика 2007 року	
Показник	Ваговий коефіцієнт
Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет (без урахування доходів Пенсійного фонду), %	0,17
Відношення дефіциту, профіциту державного бюджету до ВВП, %	0,17
Покриття дефіциту зведеного бюджету за рахунок зовнішніх запозичень, %	0,17
Відношення дефіциту, профіциту торговельного балансу до загального обсягу зовнішньої торгівлі, %	0,17
Обсяг трансфертів з державного бюджету до ВВП	0,16
Амплітуда коливань бюджетних видатків на одну особу між регіонами України, %	0,16

Методика 2013 року	
Показник	Ваговий коефіцієнт
Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет (без урахування доходів Пенсійного фонду), %	0,2203
Відношення дефіциту, профіциту державного бюджету до ВВП, %	0,2671
Дефіцит/профіцит бюджету та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління, % до ВВП	0,2482
Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету	0,2644

Примітка. Складено автором на основі даних методик [10; 11].

Серед нормованих показників діючої методики (див. рис. 2) найбільший негативний вплив на рівень бюджетної безпеки за розрахунками Методики-2013 року виявив індикатор відношення дефіциту бюджету сектору загальнодержавного управління до ВВП. Необхідно зауважити, що даний показник не знайдено серед періодичної офіційної статистики, хоча його розрахунок є нормою для всіх країн-членів Європейського союзу [13]. Він згадується серед брифінгів міністра фінансів щодо ухвалення бюджету та його виконання. Протягом періоду аналізу дефіцит бюджету та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління скоротився з 16% (факт 2007 року) до 2,5% (закладено бюджетом на 2012 рік) ВВП. Відмітимо, що фактично, цей показник у 2007-2012 роках не включався до підгрупи показників бюджетної безпеки, так як у розрахунок інтегрального індикатора його було включено лише з оновленням методики у 2013 році. Підвищена увага до цього показника мала позитивний ефект – за результатами 9 місяців 2013 року було відзвітовано про досягнення рівня дефіциту у 5,6% ВВП, що значно нижче минулих значень, проте все ще вище за критичний рівень у 5%.

Рис. 2. Результати розрахунку нормованих індикаторів групи бюджетної безпеки за методикою 2013 року

Примітка. Розраховано автором на основі даних НБУ та Міністерства фінансів України [14; 15].

Серед інших тенденцій варто виокремити негативний вплив зростання централізації бюджетних відносин із ухваленням Бюджетного кодексу у 2010 році, так як показник централізації авторами віднесено до групи дестимулюючих.

Результат проведеного розрахунку інтегральних індикаторів бюджетної безпеки України на основі методик 2007 та 2013 року наведено на рис. 3. Максимальне значення показника – 1, вага бюджетної безпеки у загальному інтегральному індикаторі складає 2,228% та 2,262% відповідно.

Обидві методики показують рівнонаправлену динаміку зміни інтегральних індикаторів, що означає їх загальну подібність. Два з чотирьох показників, що розраховувались в методиці 2007 року та були включені у 2013 році, показували негативний вплив на значення інтегральної оцінки бюджетної безпеки на момент прийняття методики. Їх наближення до оптимального значення починаючи з 2010-2011 року дає можливість пояснити скорочення розриву між інтегральними індексами з 25% до 9%.

На основі десятивідсоткового спаду інтегрального індикатора за старою методикою у 2007-2008 році та близького за значенням падіння інтеграль-

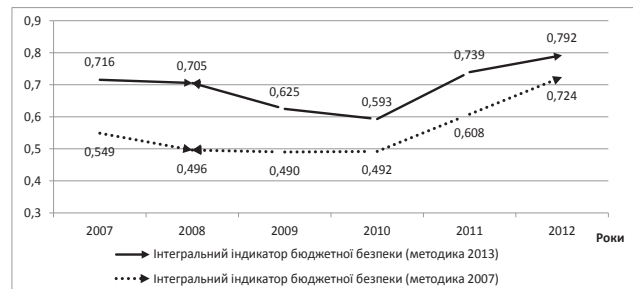

Рис. 3. Динаміка зміни інтегральних показників бюджетної безпеки України, розрахованих на основі методик 2007 та 2013 років

Примітка. Розраховано автором на основі даних НБУ та Міністерства фінансів України [14; 15].

ного індикатора за діючою методикою у 2009 році можемо зробити висновок про більш якісне виконання функції предикативного аналізу методикою, яка була замінена. Фактично це досягається за рахунок відмінності у підходах аналізу державного боргу: в першому випадку аналізується його накопичення, в другому – витрати на його обслуговування. Таким чином, в діючу методику вже закладено підвищений часовий лаг, що може негативно відзначитися на її функціональності.

Важливим моментом залишається для держави проведення постійного моніторингу зазначеної системи макрофінансових індикаторів. Адже якщо діагностика – це процес оцінки «минулого» (реалізованих дій), а контролінг – механізм менеджменту для прийняття оперативних та стратегічних управлінських рішень, то моніторинг – це система постійного спостереження за найважливішими поточними результатами економічної діяльності країни в умовах постійної зміни кон'юнктури зовнішніх ринків.

На нашу думку, обидві моделі зосереджені на аналізі бюджетної безпеки лише з однієї точки зору – з точки зору бюджетного дефіциту та його фінансування за рахунок зовнішніх запозичень. При цьому, по-перше, не оцінено обсяги та вартість внутрішньої заборгованості, по-друге, не розглядається структура доходів та видатків. Питання, з якими зіштовхнулася економіка України у 2014 році, змушують звернути увагу на наступні напрями:

Аналіз доходної частини бюджету:

- авансованих внесків з податків на прибуток та ПДВ: їх відношення до суми доходів державного бюджету;
- структури доходів: частка кожного з регіонів у доходах зведеного бюджету.

Аналіз видатків бюджету:

- видатки, прив'язані до курсу іноземних валют: їх частка у сумі видатків зведеного бюджету;
- видатки за захищеними статтями бюджету: їх частка у сумі видатків зведеного бюджету.

Аналіз внутрішніх запозичень:

- випуску ОВДП: їх відношення до номінального ВВП, відношення витрат на обслуговування та погашення внутрішнього боргу до ВВП;
- структури власників ОВДП: частка 3-5 найбільших власників в загальній сумі розміщених цінних паперів (аналогічний показник, на нашу думку, варто ввести і для аналізу зовнішніх позик).

На жаль, на момент написання статті дані для розрахунку інтегральних індексів бюджетної безпеки України за 2013 рік ще не оприлюднені. З появою необхідної статистики стане можливим оцінити адекватність моделі з точки зору передбачення бю-

джетної кризи, що виявить як якість відбору показників, так і об'єктивність статистичних даних.

Висновки з проведеного дослідження. Питання фінансової безпеки широко представлене в сучасній науковій літературі, як у вітчизняній, так і в зарубіжній. Незважаючи на це, певні аспекти цього питання залишаються висвітленими не повністю. Наприклад, це стосується процесів, що відображають суть фінансової безпеки.

В Україні на законодавчому рівні встановлені методики оцінки економічної безпеки, значну частку якої – 12,9% – відведено оцінці фінансової безпеки. Розрахунки інтегральних індикаторів бюджетної безпеки України, проведені автором на основі методик 2007 та 2013 років, показали позитивну динаміку розвитку даного аспекту фінансів, що дозволила вийти на прийнятний рівень безпеки в 2011-2012 роках за обома методиками.

Аналіз методик розрахунку інтегральних індикаторів не виявив функціональних переваг оновленої методики над затвердженою у 2007 році. Додатково автором були виявлені аспекти, що не висвітлені жодною з розглянутих методик, проте суттєво вплинули на розвиток бюджетної кризи у 2014 році.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Барановський О. І. Фінансова безпека / О. І. Барановський; НАН України. Ін-т екон. прогнозування. – К. : Фенікс, 1999. – 337 с.
2. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) / Барановський О. І. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. – 759 с.
3. Бережна А. Ю. Стабілізація місцевих бюджетів у забезпеченні фінансової безпеки держави [Електронний ресурс] / А. Ю. Бережна, О. В. Мірошніченко. – Режим доступу : <http://news.pn/gu/public/69406>.
4. Бьюкенен Дж. Сочинения / Бьюкенен Дж. – М. : Таурис Альфа, 1997. – Т. 1. – 630 с.
5. Губський Б. В. Економічна безпека України: методологія виміру, стан і стратегія забезпечення / Губський Б. В. – К. : ДП «Укрархбудінформ», 2001. – 121 с.
6. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави : Нац. інтереси, реал. загрози, стратегія забезпечення / Єрмошенко М. М. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. – 309 с.
7. Конституція України : за станом на 02.03.2014 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>.
8. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України / Рада нац. безпеки і оборони України, Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки; [за ред. А. І. Сухорукова]. – К. : Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки, 2003. – 63 с.
9. Мунтян В. І. Економічна безпека України / В. І. Мунтян. – К. : Вид-во КВІЦ, 1999. – 462 с.
10. Наказ № 1277 : за станом на 29 жовтня 2013 року «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» / Міністерства економічного розвитку і торгівлі України
11. Наказ № 60 : за станом на 2 березня 2007 року «Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України» / Міністерства економіки України.
12. Національна програма забезпечення економічної безпеки в контексті стратегії соціально-економічного розвитку України : матеріали Круглого столу (Київ, 1 листоп. 2000 р.) / Рада нац. безпеки та оборони України, Нац. ін-т укр.-рос. відносин; [відп. ред.: С. І. Пирожков та ін.]. – К., 2001. – 120 с.
13. Статистична інформація щодо державного дефіциту, профіциту країн світу за 2007-2012 роки [Електронний ресурс] / Eurostat. – Режим доступу : <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=teina200>.
14. Статистична інформація щодо виконання Державного бюджету України, Державного та гарантованого державою боргу України за 2007-2012 роки [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=224493.
15. Статистична інформація щодо доходів, видатків Державного бюджету, торговельного балансу країни, Зведеного бюджету країни, ВВП за 2007-2012 роки [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=84920
16. Сухоруков А. І. Сучасні проблеми фінансової безпеки України : монографія / Сухоруков А. І.; Рада нац. безпеки і оборони України. Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки; [передм. С. І. Пирожкова]. – К. : НІПМБ, 2005. – 140 с.
17. Шлемко В. Т. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення / Шлемко В. Т., Білько І. Ф. – К. : НІСД, 1997. – 144 с.
18. Korotayev, Andrey V A Spectral Analysis of World GDP Dynamics: Kondratieff Waves, Kuznets Swings, Juglar and Kitchin Cycles in Global Economic Development, and the 2008–2009 Economic Crisis [Електронний ресурс] / Korotayev, Andrey V., Tsirel, Sergey V. Journal: Structure and Dynamics, № 4(1), 2010. – Режим доступу : <http://www.escholarship.org/uc/item/9jv108xp#page-1>.